

Nr 27

Regeringens proposition om ändring i vallagen (1972:620), m. m.;

beslutad den 3 april 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås normer för hur stora valdistrikten vid de allmänna valen skall vara. De innebär bl. a. att valdistrikt bara undantagsvis får omfatta mer än 1 800 eller mindre än 300 röstberättigade.

Delvis med tanke på att de nya normerna innebär att en del mindre valdistrikt kan komma att uppgå i större enheter föreslås vidgade möjligheter till poströstning. Bl. a. föreslås att röstning skall kunna ske genom medverkan av lantbrevbärare. Ett annat förslag är att det på vissa orter skall kunna inrättas tillfälliga postanstalter på valdagen.

Propositionen innehåller vidare bl. a. en mindre jämkning i gällande ordning beträffande valsedels ogiltighet.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 1975.

1 Förslag till Lag om ändring i vallagen (1972:620)

Härigenom föreskrives i fråga om vallagen (1972:620)

dels att nuvarande 11 kap. 5–7 §§ skall betecknas 11 kap. 7–9 §§,

dels att 2 kap. 1 §, 3 kap. 3 och 4 §§, 6 kap. 3 och 9 §§, 8 kap. 9 §, 10 kap. 2 §, de nya 11 kap. 7–9 §§, 13 kap. 4 § samt 14 kap. 4 och 5 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 11 kap. 5 och 6 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

För val till riksdagen är riket indelat i 28 valkretsar. Dessa är Stockholms kommun, Stockholms län med undantag av Stockholms kommun (Stockholms läns valkrets), Göteborgs kommun, Göteborgs och Bohus län med undantag av Göteborgs kommun (Bohusläns valkrets), Malmö, Helsingborgs, Landskrona och Lunds kommuner (fyrstadskretsen), Malmöhus län med undantag av fyrstadskretsen (Malmöhus läns valkrets), Alingsås, Bengtsfors, *Bjärke, Brålanda, Dals-Eds, Frändefors, Färgelanda, Gäsene, Hemsjö, Herrljunga, Högsäters, Lerums, Lilla Edets, Melleruds, Nödinge, Skepplanda, Starrkärrs, Trollhättans, Vårgårda, Vänersborgs, Västra Tunhems* och Åmåls kommuner (Älvsborgs läns norra valkrets), *Bollebygds, Borås, Dalsjöfors, Dalstorps, Fristads, Hökerums, Marks, Redvägs, Sandhults, Svenljunga, Tranemo, Viskafors, Ulricehamns* och *Åsundens* kommu-

För val till riksdagen är riket indelat i 28 valkretsar. Dessa är Stockholms kommun, Stockholms län med undantag av Stockholms kommun (Stockholms läns valkrets), Göteborgs kommun, Göteborgs och Bohus län med undantag av Göteborgs kommun (Bohusläns valkrets), Malmö, Helsingborgs, Landskrona och Lunds kommuner (fyrstadskretsen), Malmöhus län med undantag av fyrstadskretsen (Malmöhus läns valkrets), *Ale, Alingsås, Bengtsfors, Dals-Eds, Färgelanda, Herrljunga, Lerums, Lilla Edets, Melleruds, Trollhättans, Vårgårda, Vänersborgs* och Åmåls kommuner (Älvsborgs läns norra valkrets), Borås, Marks, Svenljunga, Tranemo och Ulricehamns kommuner (Älvsborgs läns södra valkrets),

Nuvarande lydelse

ner (Älvsborgs läns södra valkrets),
vart och ett av övriga län.

Föreslagen lydelse

vart och ett av övriga län.

3 kap.

3 §

Varje kommun *bildar ett eller flera* valdistrikt. Är kommun indelad i valkretsar för val av kommunfullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett eller flera valdistrikt.

Länsstyrelsen beslutar om kommuns indelning i valdistrikt. *Innan beslut meddelas, skall fullmäktige i kommunen ha beretts tillfälle att yttra sig i ärendet.*

Beslut om indelning i valdistrikt *gäller från och med året efter det då beslutet vann laga kraft.* Länsstyrelsen skall omedelbart kungöra beslutet samt tillställa centrala valmyndigheten avskrift av detta.

Varje kommun *är indelad i* valdistrikt. Är kommun indelad i valkretsar för val av kommunfullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett eller flera valdistrikt.

Valdistrikt bör omfatta 1 200–1 500 röstberättigade. Endast om till följd av förhållandena på orten synnerliga skäl föranleder det, får valdistrikt omfatta mer än 1 800 eller mindre än 300 röstberättigade.

Länsstyrelsen beslutar om kommuns indelning i valdistrikt *på förslag av fullmäktige i kommunen. Det åligger kommun att under år närmast före år då ordinarie val till riksdagen skall äga rum se över indelningen. Om det är påkallat får länsstyrelsen självmant besluta om indelningen i valdistrikt sedan fullmäktige i kommunen har beretts tillfälle att yttra sig.*

Beslut om indelning i valdistrikt *skall meddelas senast en månad före ingången av det år under vilket beslutet skall träda i tillämpning.* Länsstyrelsen skall omedelbart kungöra beslutet samt tillställa centrala valmyndigheten avskrift av detta.

4 §

När val enligt denna lag skall förrättas *i valdistriktindelad kommun*, utser valnämnden för varje valdistrikt minst fyra personer att

När val enligt denna lag skall förrättas, utser valnämnden för varje valdistrikt minst fyra personer att på valdagen tjänstgöra som

Nuvarande lydelse

på valdagen tjänstgöra som valförrättare i distriktet. Bland de utsedda förordnar nämnden en att vara ordförande och en att vara ersättare för ordföranden.

Vid röstningen skall minst tre av valförrättarna, däribland ordföranden eller hans ersättare, vara närvarande.

Föreslagen lydelse

valförrättare i distriktet. Bland de utsedda förordnar nämnden en att vara ordförande och en att vara ersättare för ordföranden.

6 kap.

3 §

Om valsedel upptager mer än ett kandidatnamn, skall namnen upptagas i en följd under varandra och förses med nummer som visar ordningen mellan dem.

Namnen gäller själva valet samt, i den mån de ej därvid tages i anspråk, val av ersättare för riksdagsledamöter och val av suppleanter för landstingsmän och kommunfullmäktige.

Upptager valsedel med registrerad partibeteckning namn på kandidater, skall valsedeln, *för att beteckningen skall åtnjuta skydd vid valet*, som första namn upptaga namnet på kandidat som tagits upp på listan över kandidater partiet anmält.

Upptager valsedel med registrerad partibeteckning namn på kandidater, skall valsedeln, *om partiet enligt 5 kap. 8 § anmält kandidater för valet*, som första namn upptaga namnet på kandidat som tagits upp på listan över kandidater partiet anmält.

9 §

- I lokal där röstning äger rum skall väljarna för varje val ha tillgång till
1. valsedlar som försetts med parti- och valbeteckning för parti vilket är representerat i riksdagen (partimarkerade valsedlar) samt
 2. blanketter till valsedlar.

Lantbrevbärare som mottager valsedelsförsändelser bör medföra partimarkerade valsedlar och valsedelsblanketter enligt första stycket.

Partimarkerade valsedlar och valsedelsblanketter enligt första stycket tillhandanälles genom centrala valmyndighetens försorg.

8 kap.

9 §

Valkuvert tillställs valnämnder och röstmottagare. Ytterkuvert som avses i 5 § tillställs röstmottagare.

Valkuvert får lämnas ut endast i

Valkuvert får lämnas ut endast i

Nuvarande lydelse

samband med röstning. Inner- och ytterkuvert för valsefelsförsändelse skall i god tid före valet finnas tillgängliga

1. hos valnämnden och hos de personer åt vilka nämnden uppdragit att tillhandagå väljarna i sådant hänseende,

2. på postanstalt,

3. hos utlandsmyndighet och på fartyg där röstning skall äga rum.

Inner- och ytterkuvert för valsefelsförsändelse skall dessutom på begäran kostnadsfritt tillhandahållas parti som är representerat i riksdagen.

Föreslagen lydelse

samband med röstning. Inner- och ytterkuvert för valsefelsförsändelse skall i god tid före valet finnas tillgängliga

1. hos valnämnden och hos de personer åt vilka nämnden uppdragit att tillhandagå väljarna i sådant hänseende,

2. på postanstalt *samt hos lantbrevbärare som mottager valsefelsförsändelser,*

3. hos utlandsmyndighet och på fartyg där röstning skall äga rum.

10 kap.

2 §

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalten är öppen för allmänheten. På valdagen skall postanstalt vara öppen för röstmottagning minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15. Vid val av landstingsmän och kommunfullmäktige som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten bestämma att röstmottagning ej skall anordnas på valdagen.

Finns flera postanstalter inom samma ort, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna. På förslag av postverket får myndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt före valdagen. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, *fångvårdsanstalt* eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på

Föreligger särskilda skäl, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att *i viss kommun* röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna *i kommunen.* På förslag av postverket får myndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt före valdagen. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, *kriminalvårdsanstalt* eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum

Nuvarande lydelse

tid som postverket bestämmer efter samråd med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen.

Föreslagen lydelse

på tid som postverket bestämmer efter samråd med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen. *Inrättas med anledning av valet annan postanstalt, skall postanstalten vara öppen för röstmottagning på valdagen, under tid som postverket bestämmer efter samråd med valnämnden i den kommun där postanstalten inrättas. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15.*

11 kap.

5 §

Väljare som betjänas av lantbrevbärare får lämna valsedel genom denne, om röstning äger rum vid den postanstalt till vilken lantbrevbäraren är knuten. Vid val som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten på förslag av postverket begränsa antalet linjer vid vilka valsedel får lämnas genom lantbrevbärare.

Valsedelsförsändelse som avses i första stycket anordnas på följande sätt. Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt. Vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt undertecknat försäkran. Vittne skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får ej vara

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse
vittne, ej heller lantbrevbäraren.

Valsedelsförsändelse får vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet.

Väljaren lämnar själv valsedelsförsändelsen och sitt röstkort till lantbrevbäraren. Väljare som ej är känd för lantbrevbäraren skall legitimera sig. Gör han ej det, får han icke lämna försändelsen. Lantbrevbäraren intygar på ytterkuvertet att han mottagit försändelsen av väljaren.

6 §

Valsedelsförsändelse enligt 5 § lämnas på postanstalt till vilken lantbrevbäraren är knuten. Valsedelsförsändelsen får mottagas även under tid då postanstalten ej är öppen för allmänheten.

5 §

Lämnas valsedelsförsändelse i vallokal, kontrollerar valförrättaren att väljaren är upptagen som röstberättigad i röstlängden, att han ej redan röstat i valet, att försändelsen anordnats på föreskrivet sätt och inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. Därefter bryter valförrättaren ytterkuvertet och kontrollerar att iordningställda innerkuvert är av föreskriven beskaffenhet, att väljaren ställt i ordning endast ett innerkuvert för varje val samt att innerkuvert ej är försett med obehörig märkning. I närvaro av den som lämnat valsedelsförsändelsen lägger därefter valförrättaren mottagna innerkuvert i val-

7 §

Lämnas valsedelsförsändelse i vallokal, kontrollerar valförrättaren att väljaren är upptagen som röstberättigad i röstlängden, att han ej redan röstat i valet, att försändelsen är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. Därefter bryter valförrättaren ytterkuvertet och kontrollerar att iordningställda innerkuvert är av föreskriven beskaffenhet, att väljaren ställt i ordning endast ett innerkuvert för varje val samt att innerkuvert ej är försett med obehörig märkning. I närvaro av den som lämnat valsedelsförsändelsen lägger därefter valförrättaren mottagna innerkuvert i

Nuvarande lydelse

urnornå. I samband härmed antecknas i röstlängden att väljaren röstat.

6 §

Lämnas valedelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, kontrollerar röstmottagaren att försändelsen anordnats på föreskrivet sätt och inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. I närvaro av den som lämnat valedelsförsändelsen lägger därefter röstmottagaren in försändelsen i ett ytterkuvert med fönster tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet.

7 §

Föreligger brist eller felaktighet i något hänseende som valförrätaren eller röstmottagaren skall kontrollera enligt 5 eller 6 §, skall valedelsförsändelsen eller innerkuvertet ej mottagas. Detsamma gäller om innerkuvert är tomt eller om det ej klart framgår att kuvert innehåller valedel. Har väljaren ställt i ordning mer än ett innerkuvert för något val, får ej

Föreslagen lydelse

valurnorna. I samband härmed antecknas i röstlängden att väljaren röstat.

8 §

Lämnas valedelsförsändelse på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg, kontrollerar röstmottagaren att försändelsen är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet. I närvaro av den som lämnat valedelsförsändelsen lägger därefter röstmottagaren in försändelsen i ett ytterkuvert med fönster tillsammans med väljarens röstkort, vilket placeras närmast ytterkuvertets fönster, och tillsluter ytterkuvertet. Röstmottagaren tar slutligen hand om ytterkuvertet samt antecknar på en särskild förteckning väljarens namn, den valnämnd till vilken ytterkuvertet skall sändas och det värdepostnummer som finns på kuvertet.

Är den som vill lämna valedelsförsändelsen ej känd för röstmottagaren, skall han legitimera sig. Gör han ej det, får han icke avlämna försändelsen.

9 §

Föreligger brist eller felaktighet i något hänseende som valförrätaren eller röstmottagaren skall kontrollera enligt 7 eller 8 §, skall valedelsförsändelsen eller innerkuvertet ej mottagas. Detsamma gäller om innerkuvert är tomt eller om det ej klart framgår att kuvert innehåller valedel. Har väljaren ställt i ordning mer än ett innerkuvert för något val, får ej

Nuvarande lydelse

något av dessa mottagas. Innerkuvert som ej mottages skall före återlämnandet läggas in i ett särskilt kuvert som tillslutes.

Föreslagen lydelse

något av dessa mottagas. Innerkuvert som ej mottages skall före återlämnandet läggas in i ett särskilt kuvert som tillslutes. *Valsedelsförsändelse som medföres av lantbrevbärare men som ej mottages skall av lantbrevbäraren återställas till väljaren.*

13 kap.

4 §

När kontroll enligt 3 § skett, öppnas de ytterkuvert som ej lagts åt sidan och inläggande röstkort, adresskort, valkuvert och valsedelsförsändelser tages ut.

Valkuverten granskas. Därvid kontrolleras att kuvert är av föreskriven beskaffenhet och ej försett med obehörig märkning. Godkända valkuvert lägges i urnorna. I samband därmed antecknas vid väljarens namn i röstlängden att han utövat sin rösträtt.

Valsedelsförsändelserna granskas. Därvid kontrolleras att *varje försändelses ytterkuvert är av föreskriven beskaffenhet och tillslutet, att det icke blivit öppnat efter tillslutandet samt att väljarens förklaring och vittnesintyget är i behörigt skick.* Därefter brytes ytterkuvertet. Innerkuverten granskas. Därvid kontrolleras att de är av föreskriven beskaffenhet, att väljaren ställt i ordning endast ett innerkuvert för varje val och att innerkuvert ej är försett med obehörig märkning. Godkända innerkuvert lägges i urnorna. I samband därmed antecknas vid väljarens namn i röstlängden att han utövat sin rösträtt.

Valsedelsförsändelserna granskas. Därvid kontrolleras att *försändelse är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet.* Därefter brytes ytterkuvertet. Innerkuverten granskas. Därvid kontrolleras att de är av föreskriven beskaffenhet, att väljaren ställt i ordning endast ett innerkuvert för varje val och att innerkuvert ej är försett med obehörig märkning. Godkända innerkuvert lägges i urnorna. I samband därmed antecknas vid väljarens namn i röstlängden att han utövat sin rösträtt.

14 kap.

4 §

Valsedel är ogiltig, om den

1. saknar partibeteckning eller upptager mer än en partibeteckning, eller

Nuvarande lydelse

2. är försedd med kännetecken som uppenbarligen blivit anbragt på valsedeln med avsikt.

Finns i ett valkuvert mer än en valsedel, är valsedlarna ogiltiga. Innehåller valkuvertet två eller tre valsedlar och bär alla samma partibeteckning, skall dock en valsedel tillgodoräknas det angivna partiet. Namnen på valsedeln anses därvid som obefintliga.

Föreslagen lydelse

Finns i ett valkuvert mer än en valsedel, är valsedlarna ogiltiga. Innehåller valkuvertet två eller tre valsedlar och bär alla samma partibeteckning, skall dock en valsedel räknas som giltig. Uppvisar i sådant fall valsedlarna olikheter i fråga om kandidatnamn, skall namnen på sedlarna anses obefintliga.

5 §

Utöver vad som gäller enligt 4 § andra stycket skall namn på valsedel anses obefintligt,

1. om kandidaten ej är valbar eller det ej framgår klart vem som avses,
2. om ordningen mellan namnet och annat namn ej framgår klart eller
3. om valsedeln gäller registrerat parti, för vilket anmälts kandidater enligt 5 kap. 8 §, och valsedeln ej som första namn upptager namnet på någon av de anmälda kandidaterna.

Vid bedömning enligt första stycket 3 av vilket namn som är det första skall hänsyn ej tagas till namn som skall anses obefintligt enligt 1.

Vid bedömning enligt första stycket 3 av vilket namn som är det första skall namn ej anses obefintligt därför att kandidaten har avlidit eller visat sig ej vara valbar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval

Härigenom föreskrives att 5, 30, 36–40 och 46 §§ lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Varje församling bildar ett valdistrikt. Är församling indelad i valkretsar för val av kyrkofullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett valdistrikt.

Ingår delar av församling eller valkrets i olika valdistrikt vid val till riksdagen, skall varje del bilda eget valdistrikt vid val av kyrkofullmäktige. Länsstyrelsen får dock förordna att sådana delar av församling eller valkrets tillsammans skall utgöra ett valdistrikt. Innan beslut härom meddelas, skall församlingen och valnämnden beredas tillfälle att yttra sig.

I fråga om beslut som avses i andra stycket äger 3 kap. 3 § *tredje* stycket och 6 § första stycket vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

I fråga om beslut som avses i andra stycket äger 3 kap. 3 § *fjärde* stycket och 6 § första stycket vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

30 §

Röstning får ske på varje postanstalt inom riket från och med den tjugofjärde dagen före valdagen till och med närmaste helgfria dag före valdagen, om ej annat följer av andra stycket.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. *Finns flera postanstalter inom samma ort*, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna. På förslag av postverket får myndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Röstning på postanstalt äger rum under tid då postanstalt är öppen för allmänheten. *Föreligger särskilda skäl*, får centrala valmyndigheten på förslag av postverket bestämma att *i viss kommun* röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna *i kommunen*. På förslag av postverket får myndigheten begränsa den tid då röstning får ske på postanstalt. Röstning skall dock alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten.

Nuvarande lydelse

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, *fångvårdsanstalt* eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen.

Föreslagen lydelse

Inrättas med anledning av valet postanstalt vid sjukhus, ålderdomshem, *kriminalvårdsanstalt* eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt, äger röstning där rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjunde dagen före valdagen.

36 §

Väljare som är gift får lämna valsedel genom sin make. Väljare, som på grund av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder ej kan inställa sig i vallokalen för det valdistrikt där han är upptagen i röstlängd, får lämna valsedel genom bud. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare och som fyllt 18 år.

Väljare som betjänas av lantbrevbärare får lämna valsedelsförsändelse genom denne, om röstning äger rum vid den postanstalt till vilken lantbrevbäraren är knuten. Vid val som ej omfattar hela riket får dock centrala valmyndigheten på förslag av postverket begränsa antalet linjer vid vilka valsedel får lämnas genom lantbrevbärare.

37 §

I fråga om anordnande av valsedelsförsändelse äger 11 kap. 1 § andra och tredje styckena samt 3 § andra och tredje styckena vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning.

I fråga om anordnande av valsedelsförsändelse äger 11 kap. 1 § andra och tredje styckena, 3 § andra och tredje styckena samt 5 § andra och tredje styckena vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning. I fråga om avlämnande av valsedelsförsändelse till lantbrevbärare äger vidare 11 kap. 5 § fjärde stycket vallagen motsvarande tillämpning.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 §

Valsedelsförsändelse lämnas på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Sådan försändelse får lämnas också på postanstalt där röstning äger rum.

Valsedelsförsändelse enligt 36 § första stycket lämnas på valdagen i vallokalen för det valdistrikt där väljaren är upptagen i röstlängd. Sådan försändelse får lämnas också på postanstalt där röstning äger rum.

Valsedelsförsändelse enligt 36 § andra stycket lämnas på postanstalt till vilken lantbrevbäraren är knuten. Valsedelsförsändelsen får mottagas även under tid då postanstalten ej är öppen för allmänheten.

39 §

I fråga om valsedelsförsändelse äger i övrigt 11 kap. 5 och 6 §§ vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning. I den förteckning som omnämnes i 11 kap. 6 § vallagen antecknas i stället för valnämnd den länsstyrelse till vilken ytterkuvertet skall sändas.

I fråga om valsedelsförsändelse äger i övrigt 11 kap. 7 och 8 §§ vallagen (1972:620) motsvarande tillämpning. I den förteckning som omnämnes i 11 kap. 8 § vallagen antecknas i stället för valnämnd den länsstyrelse till vilken ytterkuvertet skall sändas.

40 §

Föreligger brist eller felaktighet i något hänseende som valförrättaren eller röstmottagaren skall kontrollera enligt 11 kap. 5 eller 6 § vallagen (1972:620), skall valsedelsförsändelsen eller innerkuvertet ej mottagas. Har väljaren ställt i ordning mer än ett innerkuvert för något val, får ej något av dessa mottagas. Innerkuvert som ej mottages skall före återlämnandet läggas in i ett särskilt kuvert som tillslutes.

Föreligger brist eller felaktighet i något hänseende som valförrättaren eller röstmottagaren skall kontrollera enligt 11 kap. 7 eller 8 § vallagen (1972:620), skall valsedelsförsändelsen eller innerkuvertet ej mottagas. Har väljaren ställt i ordning mer än ett innerkuvert för något val, får ej något av dessa mottagas. Innerkuvert som ej mottages skall före återlämnandet läggas in i ett särskilt kuvert som tillslutes. *Valsedelsförsändelse som medföres av lantbrevbäraren som ej mottages skall av lantbrevbäraren återställas till väljaren.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 §

När kontroll enligt 45 § skett, öppnas de ytterkuvert som ej lagts åt sidan. Inneliggande röstkort, valkuvert och valsedelsförsändelser tages ut.

Valkuverten granskas. Därvid kontrolleras att kuvert är av föreskriven beskaffenhet och ej försett med obehörig märkning.

Valsedelsförsändelserna granskas. Därvid kontrolleras att *varje försändelses ytterkuvert är av föreskriven beskaffenhet och tillslutet, att det icke blivit öppnat efter tillslutandet samt att väljarens förklaring och vittnesintyget är i behörigt skick.* Därefter brytes ytterkuvertet. Innerkuverten granskas. Därvid kontrolleras att de är av föreskriven beskaffenhet, att väljaren ställt i ordning endast ett innerkuvert för varje val och att innekuvret ej är försett med obehörig märkning.

Valsedelsförsändelserna granskas. Därvid kontrolleras att *försändelse är i föreskrivet skick och har anordnats inom föreskriven tid samt att ytterkuvertet är tillslutet.* Därefter brytes ytterkuvertet. Innerkuverten granskas. Därvid kontrolleras att de är av föreskriven beskaffenhet, att väljaren ställt i ordning endast ett innerkuvert för varje val och att innerkuvert ej är försett med obehörig märkning.

Godkända val- och innerkuvert lägges i urnor. För varje val och valkrets användes en urna. I samband med att kuvert lägges i urna antecknas vid väljarens namn i röstlängden att han utövat sin rösträtt. Övriga kuvert lägges utan vidare åtgärd åt sidan. Däri inneslutna valsedlar inverkar ej på valet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975.

JUSTITIEDEPARTEMENTET
Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-04-03

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Carlsson, Sigurdson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Geijer

Proposition om ändring i vallagen (1972:620), m. m.

1 Inledning

I skrivelse den 19 december 1973 har riksskatteverket i sin egenskap av central valmyndighet framhållit att erfarenheterna från 1973 års val borde läggas till grund för vissa förbättringar i valförfarandet. Pressens samarbetsnämnd har vidare i skrivelse den 15 januari 1974 tagit upp vissa frågor som enligt nämndens mening har aktualiserats av valet år 1973. Skrivelsen berör bl. a. vallokalernas öppethållande. Dessutom har kristen demokratisk samling i skrivelse i januari 1974 fört fram förslag i fråga om central distribution av valsedlar och tillhandahållandet av valsedlar i lokaler, bl. a. postanstalter, där röstning äger rum.

I prop. 1974:35 med förslag till bl. a. ändringar i vallagen anförde jag att en inom riksskatteverket påbörjad utredning borde slutföras innan de av Pressens samarbetsnämnd och kristen demokratisk samling väckta frågorna togs upp till övervägande. Vid behandlingen av propositionen intog riksdagen samma ståndpunkt (KU 1974:21).

I en promemoria som är dagtecknad den 17 januari 1975 har riksskatteverket redovisat den nämnda utredningen. Promemorian innehåller förslag beträffande bl. a. vissa frågor om valsedels ogiltighet, valdistriktsindelningen, poströstning, röstning genom lantbrevbärare och vallokalernas öppethållande.

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av valprovsningsnämnden, postverket, statskontoret, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Skaraborgs, Kopparbergs, Västernorrlands och Jämtlands län, Rösträttsutredningen (Kn 1974:02), Personvals- och valkretsutredningen (Ju 1974:19), Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Pressens samarbetsnämnd och Sveriges Radio AB. Länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län har till sina yttranden fogat yttranden från valnämnderna i Stockholms

och Sundbybergs kommuner samt av valnämndens ordförande i Täby kommun resp. från valnämnden i Malmö kommun.

2 Uppläggningsen av det forsatta arbetet med ändringar i vallagen

De under år 1974 genomförda ändringarna i vallagen (prop. 1974:35, KU 1974:21) utgjorde i huvudsak följdändringar till den nya regeringsformen och den nya riksdagsordningen. De förslag som behandlas i riksskatteverkets promemoria är till stor del föranledda av de erfarenheter som gjordes vid 1973 års val. De lagändringar som jag nu föreslår bygger på riksskatteverkets utredning. De behandlas i det följande i skilda avsnitt. Jag vill emellertid här beröra några av de frågor som föranlett förslag av riksskatteverket men som enligt min mening inte bör tas upp i detta sammanhang. Jag vill också beröra några andra valfrågor som kan komma att aktualiseras under riksmötet 1975–1976.

Av 6 kap. 9 § vallagen framgår bl. a. att väljarna på postanstalterna skall ha tillgång till partimarkerade valsedlar för riksdagspartierna och blanketter till valsedlar. Som en komplettering till denna regel föreslår riksskatteverket att partier som inte är representerade i riksdagen skall ha möjlighet att själva lägga ut partimarkerade valsedlar på postanstalterna. *Postverket* har i sitt remissyttrande anfört att frågan inrymmer många problem och att den bör utredas ytterligare. Vidare framhålls i yttrandet att postverket gärna medverkar i en sådan utredning.

Enligt min mening är ytterligare utredning påkallad. Denna bör göras av riksskatteverket i samråd med postverket. Utredningen bör bedrivas så att eventuella förslag kan föreläggas riksdagen i god tid före 1976 års val.

Ett annat förslag av riksskatteverket går ut på att vallagen ändras så att det blir möjligt att ersätta röstkortet och de nuvarande typerna av ytterkuvert med en enda handling som utgör både röstkort och ytterkuvert. Remissinstanserna ställer sig i regel positiva till förslaget. Från flera håll framhålls emellertid att förslaget bör övervägas grundligare. Bl. a. framhåller *postverket* att samråd med verket ang. utformningen av kuvertets framsida bör ske.

Även i fråga om detta förslag är enligt min mening ytterligare utredning påkallad. Också denna utredning bör utföras av riksskatteverket. Härvid bör, som också verket har förordat, genom praktiska prov vid t. ex. värnpliktsval eller fackföreningsval undersökas om den nya handlingen är lämpligt utformad. Även här bör samråd ske med postverket. — Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att meddela de utredningsuppdrag som behövs.

Riksskatteverkets övriga förslag till ändringar i vallagen rör frågor av skiftande betydelse. Några av dem går ut på att vissa anledningar till att valsedel skall förklaras ogiltig mönstras ut ur det gällande regelsystemet. Dessa förslag har mött ett blandat mottagande vid remissbehandlingen. I ett avseende föreslår jag i det följande (avsnitt 7) ändringar som i huvudsak tillgodoser syftet med ett av riksskatteverkets förslag i denna

del. I övrigt anser jag att promemorieförslaget såvitt rör dessa frågor inte bör leda till lagstiftning.

I promemorian föreslås också en ny anledning till att valsedel skall förklaras ogiltig. Om partibeteckning kan antagas leda till förväxling med registrerad partibeteckning, skall sålunda valsedeln ogillas. Till förslaget är kopplad en regel om förhandsbesked av riksskatteverket eller valprovningensnämnden. Även detta förslag har lett till delade meningar vid remissbehandlingen. För min del är jag f. n. inte beredd att förorda att en sådan ordning genomförs. Nu gällande regler om skydd för registrerad partibeteckning blev föremål för överväganden så sent som år 1974 (prop. 1974:35, KU 1974:21, rskr 1974:160). Resultatet innebar att dittills gällande system i princip borde behållas.

Återstående förslag i promemorian, vilka inte berörs i det följande, bör enligt min mening övervägas ytterligare innan ställning tas till dem. Det synes lämpligt att de tas upp till slutlig prövning av riksdagen först under hösten 1975. En samlad bedömning av dessa förslag och ett flertal andra valfrågor blir då möjlig. Till dessa övriga frågor hör bl. a. en översyn av lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

3 Ändring i 2 kap. vallagen

För val till riksdagen är Älvsborgs län indelat i två valkretsar — Älvsborgs läns norra och Älvsborgs läns södra valkrets. Omfattningen av de båda valkretsarna anges genom en uppräknig av kommunerna inom norra resp. södra valkretsen. Med anledning av att vissa förändringar i kommunindelningen har ägt rum föreslås en ändring av formell natur i 2 kap. 1 §. Den föreslagna ändringen påverkar inte de båda valkretsarnas geografiska omfattning.

4 Indelningen i valdistrikt

4.1 Gällande ordning m. m.

Enligt 3 kap. 3 § vallagen bildar varje kommun ett eller flera valdistrikt. Är kommun indelat i valkretsar för val av kommunfullmäktige, skall varje sådan valkrets bilda ett eller flera valdistrikt. Beslut om indelning av kommun i valdistrikt fattas av länsstyrelsen. Innan beslut meddelas, skall fullmäktige i kommunen ha beretts tillfälle att yttra sig i ärendet. Beslut om indelning i valdistrikt gäller fr. o. m. året efter det då beslutet vann laga kraft. Talan mot länsstyrelsens beslut förs enligt 3 kap. 6 § vallagen hos valprovningensnämnden genom besvär.

Vid 1973 års val fanns i landet drygt 6 250 valdistrikt, en minskning med 200 från 1970. Enligt stommarna till 1974 års röstlängder finns f. n. 1 123 valdistrikt med mindre än 300 röstberättigade. Av dessa distrikt

har 139 mindre än 100 röstberättigade. I 828 valdistrikt är antalet röstberättigade högre än 1 500, i 290 distrikt högre än 1 800.

Riksskatteverket har med ledning bl. a. av erfarenheterna från 1973 års val under 1974 meddelat följande rekommendationer för valdistriktsindelningen: Normalt skall ett valdistrikt omfatta 1 200--1 500 röstberättigade. Inget distrikt skall omfatta mer än 1 800 röstberättigade. Undantag från denna regel bör förekomma endast i sådana fall då delning inte kan göras av geografiska eller praktiska skäl av synnerlig vikt. Inget valdistrikt bör omfatta mindre än 300 röstberättigade. Från denna regel kan undantag dock av hänsyn till väljarna vara motiverade i skärgårdsområden samt i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. ... Riksskatteverket har härefter i skrivelse 1974 till samtliga valnämnder, kommuner och länsstyrelser anmodat kommunerna att se över indelningen i valdistrikt inför 1976 års val. I skrivelsen har verket framhållit att valdistrikt med mindre än 100 röstberättigade är helt oacceptabla.

I sammanhanget bör nämnas att i 9 kap. 7 § vallagen föreskrivs att kommunen på valdagen bör ordna med valskjutsar för de väljare som bor avlägset eller isolerat och som endast med avsevärd kostnad eller tidsspillan kan infinna sig i vallokalen.

4.2 Riksskatteverket

En lämplig valdistriktsindelning utgör enligt riksskatteverket en grundläggande faktor för ett rationellt och smidigt valförfarande. Gällande bestämmelser om poströsthantering gör arbetet i vallokalerna betungande i distrikt som har ett stort antal röstberättigade. I de fall där granskningen av poströsterna inte har hunnits med under pågående valförrättning har den preliminära sammanräkningen och därmed rapporteringen av valresultatet under valnatten fördröjts. Å andra sidan kan, framhåller verket, valdistrikten inte göras alltför små, eftersom antalet röstande då blir mycket litet och valhemligheten kan äventyras.

Riksskatteverket föreslår att regler om valdistriktens storlek införs i 3 kap. 3 § vallagen. Reglerna föreslås bli utformade i enlighet med verkets anvisningar från 1974 i frågan. Verket tillägger att det bör ankomma på centrala valmyndigheten att pröva frågor om dispens från regeln att ett valdistrikt får omfatta maximalt 1 800 röstberättigade.

Såvitt gäller den nedre gränsen för storleken av valdistrikt framhåller riksskatteverket att valstatistiken visar att ett eller flera partier i flera fall har erhållit endast enstaka röster eller ingen röst alls i distrikt med under 300 röstberättigade. Härigenom är det möjligt att, när förskjutning har ägt rum i antalet röstberättigade eller när någon väljare har bytt parti, sluta sig till hur en viss väljare har röstat. Vidare är antalet valsefelsförsändelser litet i dessa distrikt. Eftersom valsefelsförsändelserna har särskilda innerkuvert, kan inte valhemligheten garanteras. En sammanställning rörande 1970 och 1973 års val visar att ett eller flera av de fem riksdagspartierna inte har fått någon enda röst i drygt hälften av 40

slumpvis utvalda valdistrikt som 1973 hade under 100 röstberättigade. Även i valdistrikt med högst 200 röstberättigade (20 distrikt) saknas i flera fall röster på något riksdagsparti.

Riksskatteverket tar särskilt upp frågan om inverkan på valdeltagandet av sammanläggningar av valdistrikt och om behovet av särskilda åtgärder för att underlätta valdeltagandet för väljare vars avstånd till vallokalen ökar. Verket redovisar en undersökning av valdeltagandet i elva kommuner i vilka antalet valdistrikt minskade avsevärt mellan 1970 och 1973. I södra Sverige synes sammanläggningarna inte ha haft någon inverkan på valdeltagandet. För Norrlands del är tendensen inte enhetlig. Helhetstalet för varje kommun visar emellertid en ökning av valdeltagandet utom beträffande en kommun. Riksskatteverket drar den slutsatsen att valdistrikt med ringa antal röstberättigade kan läggas samman till större enheter utan att valdeltagandet minskar. Några föreskrifter om obligatoriskt anordnande av valskjutsar anser verket inte behövliga. Åtgärder för att underlätta för väljarna att utöva sin rösträtt bör enligt verket avse andra moment i röstningsproceduren. Verkets förslag om utvidgade möjligheter till poströstning och röstning genom bud skall ses mot denna bakgrund. Förslagen tas upp i det följande.

Enligt riksskatteverket är det nödvändigt att valdistriktsindelningen ses över kontinuerligt. Endast härigenom kan en lämplig indelning hållas vid makt. Översynen bör åvila kommunerna. För att inte omgången skall bli alltför betungande, bör översynen dock äga rum endast inför ordinarie val. En föreskrift härom bör föras in i 3 kap. 3 § vallagen. Därvid bör föreskrivas att beslut om valdistriktsindelning inte får fattas förrän lokala skattemyndigheten har beretts tillfälle att yttra sig. I många fall är det, yttrar verket, lokala skattemyndigheten som gör upp förslag till ny indelning. För ett sådant förslag är nämligen tillgången till fastighetslängder, befolkningsregister m. m. av stor betydelse.

Valnämnder och vissa länsstyrelser har enligt riksskatteverket tvekat om från vilken tidpunkt beslut om ny valdistriktsindelning kan tillämpas i praktiken. Enligt bestämmelserna i 8 kap. 1 § vallagen är det, framhåller verket, underförstått att ny valdistriktsindelning inte kan tillämpas förrän en ny röstlängd, som är upplagd enligt den nya indelningen, har börjat gälla den 1 september. Verket föreslår ett förtydligande av 3 kap. 3 § vallagen av denna innebörd.

4.3 Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser ansluter sig i det väsentliga till vad riksskatteverket har föreslagit angående indelningen i valdistrikt. *Sveriges Radio* rekommenderar dock stor varsamhet med ändringar i valdistriktsindelningen, eftersom sådana ändringar försvårar jämförelser med tidigare år och komplicerar uppgörandet av prognoser. *Länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län* samt *kommunförbundet* ifrågasätter lämpligheten av att ta in regler i vallagen om valdistriktens storlek.

Länsstyrelsen i Stockholms län motsätter sig en föreskrift om att valdistrikt skall ha mer än 300 röstberättigade och framhåller att det t. ex. i skärgårdsområden kan vara nödvändigt att tillåta distrikt med lägre antal röstberättigade. Ett par andra remissinstanser påpekar att möjligheten till dispens bör gälla såväl den övre som den nedre gränsen för storleken av valdistrikt. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* anser att dispensprövningen bör ankomma på länsstyrelsen och inte på centrala valmyndigheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att det skulle vara tillräckligt att beslut om valdistriktsindelningen fattades under första kvartalet det år indelningen skall gälla. *Valnämnden i Stockholms kommun* förordar att beslutsordningen för indelning i valdistrikt av främst praktiska skäl ändras i analogi med vad som enligt 9 § fjärde stycket kommunallagen gäller för beslut om valkretsindelning.

4.4 Föredraganden

Valdistrikten bildar enligt vallagen enheter för röstning och för preliminär röstsammanräkning. Det sätt på vilket indelningen i valdistrikt genomförs får betydelsefulla konsekvenser i skilda hänseenden. En med tanke på befolkningstalet väl avvägd indelning utgör sålunda en förutsättning för att röstningen skall kunna genomföras smidigt och störningsfritt och röstsammanräkningen snabbt och säkert. Distriktens befolkningsmässiga storlek kan vidare ha betydelse för möjligheterna att fullt ut garantera valhemligheten. Anpassningen av distriktens geografiska område måste antas påverka valdeltagandet.

Vallagen normerar f. n. inte valdistriktens storlek. Med hänsyn till vad jag nämnde nyss är det emellertid inte ägnat att förvåna att behov av generella riktlinjer för valdistriktsindelningen har gjort sig gällande. Detta har lett till att riksskatteverket i sin egenskap av central valmyndighet har utfärdat rekommendationer för indelningen. Beslut som närmare normerar valdistriktens storlek kräver emellertid – med tanke på indelningens verkningar – avvägningar av en natur som principiellt bör ankomma på riksdagen. Vidare måste beaktas att uppställandet av vissa principer för indelningen i valdistrikt kan behöva kopplas samman med åtgärder som i och för sig kräver ändringar i vallagen. Jag anser därför i likhet med riksskatteverket att rambestämmelser för indelningen i valdistrikt bör ges i vallagen. Bestämmelserna har sin plats i 3 kap. 3 §.

De nya föreskrifterna om valdistriktens storlek bör i princip få det innehåll som riksskatteverket har föreslagit. Förslaget är grundat på erfarenheter från 1973 års val och har utformats efter kontakter med valnämnder. Det har i allt väsentligt fått endast instämmanden under remissbehandlingen. Ett valdistrikt bör alltså i allmänhet omfatta 1 200–1 500 röstberättigade. Endast i speciella undantagsfall bör få finnas distrikt med fler än 1 800 eller färre än 300 röstberättigade. Jag nöjer mig i det följande med att kommentera den föreslagna undre gränsen.

Som riksskatteverket har visat kan valhemligheten i valdistrikt med mindre än 300 röstberättigade inte alltid garanteras. Detta är högst otillfredsställande. Mot en indragning av sådana distrikt talar givetvis att flertalet väljare får längre väg till vallokalen, något som blir särskilt kännbart i glesbygderna, där de små distrikten mestadels är belägna. Risken för ett vikande valdeltagande som följd härav kan inte negligeras, trots vad som har kommit fram vid riksskatteverkets utredning. Nackdelarna av sammanläggningarna bör emellertid kunna kompenseras genom särskilda åtgärder som underlättar röstningen för berörda väljare. Det är inte minst med tanke på detta som jag i det följande förordar röstning på s. k. postställen, utökad användning av tillfälliga postanstalter och budröstning genom lantbrevbärare.

Även om det alltså i stor utsträckning bör vara möjligt att utan vådor för valdeltagandet dra in valdistrikt med få röstberättigade, kan särskilda geografiska förhållanden göra det nödvändigt att godta valdistrikt med mindre än 300 röstberättigade. En viss försiktighet vid regleringen av distriktsindelningen i t. ex. skärgårdarna och utpräglade glesbygder är nödvändig. Någon absolut nedre storleksgräns för valdistrikt bör inte uppställas i vallagen, även om jag i princip kan hålla med riksskatteverket om att valdistrikt med mindre än 100 röstberättigade inte bör få förekomma.

Enligt 3 kap. 3 § första stycket vallagen är föreskriften om indelning av kommun i valdistrikt fakultativ. Sedan kommunindelningsreformen har genomförts, gäller emellertid att samtliga kommuner är indelade i valdistrikt. Ingen kommun har färre invånare än cirka 4 000. Med hänsyn härtill och då enligt förslaget valdistrikt endast i särskilda fall bör få omfatta mer än 1 800 röstberättigade, vilket svarar mot 2 500–3 000 invånare, föreslår jag att indelning av kommun i valdistrikt för framtiden görs obligatorisk. Detta föranleder en ändring i 3 kap. 4 § vallagen.

Vad därefter gäller den ordning genom vilken valdistriktsindelningen skall fastställas vill jag peka på denna indelnings samband med indelningen av kommun för val av kommunfullmäktige. Beslutsproceduren bör i båda fallen vara i huvudsak densamma. Valkretsindelningen regleras f. n. i 9 § kommunallagen (1953:753). Efter samråd med chefen för kommundepartementet vill jag förordas att huvudansvaret för indelningen i valdistrikt får vila på kommunerna. Beslut av länsstyrelsen om kommuns indelning i valdistrikt bör sålunda normalt aktualiseras av och grundas på förslag av kommunen. Med hänsyn till de allmänna intressen som knyts till indelningen i valdistrikt kan man dock knappast avvara en möjlighet för länsstyrelsen att på eget initiativ besluta om ändring i indelningen, dock först efter hörande av fullmäktige i kommunen. Liksom riksskatteverket anser jag det värdefullt att lokala skattemyndigheten får yttra sig innan beslut fattas om indelning i valdistrikt. Lämpligen bör lokala skattemyndigheten medverka redan när kommunerna utarbetar förslag till indelningsändring. Någon bestämmelse i dessa hänseenden i vallagen är dock inte behövlig.

Enligt min mening bör inte krävas formlig dispens från centrala

valmyndigheten för valdistrikt med mindre än 300 eller mer än 1 800 röstberättigade. Bedömningen huruvida sådana undantagssituationer föreligger som motiverar att valdistrikt med denna storlek behålls bör kunna göras av kommunerna och länsstyrelserna. I tveksamma fall kan det vara lämpligt att länsstyrelsen inhämtar yttrande från centrala valmyndigheten.

Om inget annat sägs, skulle de nu förordade föreskrifterna i 3 kap. 3 § vallagen närmast få den konsekvensen att kommunerna varje år skulle behöva avstämna valdistrikten mot de angivna ramarna och eventuellt föreslå ändringar i distriktsindelningen. Som riksskatteverket har föreslagit, bör det emellertid räcka att kommunerna granskar indelningen i valdistrikt inför ordinarie val. En bestämmelse med denna innebörd bör införas i paragrafen. Hinder bör emellertid inte föreligga att, om det anses önskvärt, fatta beslut om indelning i valdistrikt under mellanliggande år.

Bestämmande för valdistriktens storlek är enligt de föreslagna reglerna antalet röstberättigade. Med hänsyn till reglernas karaktär av riktlinjer har jag inte ansett det behövt att knyta beräkningen av antalet röstberättigade till viss tidpunkt. Utgångspunkten är givetvis antalet röstberättigade enligt gällande röstlängder. Det är emellertid fullt möjligt och dessutom önskvärt att valdistriktsindelningen bestäms under beaktande av t. ex. väntade befolkningsomflyttningar under närmast följande tid. Med anledning av ett påpekande under remissbehandlingen vill jag tillägga att det givetvis inte kan komma i fråga att med anledning av valbesvär undanröja ett val med hänvisning till att indelningen i valdistrikt i något fall inte står i överensstämmelse med de riktlinjer som finns intagna i vallagen.

Av 8 kap. 1 § vallagen framgår att beslut om ändrad indelning i valdistrikt tillämpas först vid val vid vilket används röstlängd som är uppgjord på grundval av den nya indelningen. Nu gällande föreskrift i 3 kap. 3 § tredje stycket vallagen kan emellertid, som riksskatteverket har påpekat, tolkas annorlunda. Jag föreslår därför att föreskriften omformuleras efter mönster av vad som gäller om beslut om indelning i valkretsar för val av kommunfullmäktige (9 § kommunallagen).

5 Poströstning

5.1 Gällande bestämmelser

Enligt 10 kap. 1 § vallagen får i princip röstning ske på varje postanstalt inom riket från och med den 24:e dagen före valdagen till och med valdagen under tid då postanstalten är öppen för allmänheten. På valdagen skall postanstalt vara öppen för röstmottagning minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15.

Som ett undantag från regeln att röstmottagning äger rum vid varje postanstalt gäller att centrala valmyndigheten, på förslag av postverket, får bestämma att röstning skall ske endast på någon eller några av postanstalterna inom samma ort. Valmyndigheten får dessutom - likaså

på förslag av postverket — begränsa den tid på dagen då röstning får ske på postanstalt före valdagen. Röstning skall dock i sådant fall alltid kunna äga rum under minst en timme varje dag då postanstalten är öppen för allmänheten (10 kap. 2 § andra stycket).

I 10 kap. 2 § tredje stycket förutsätts att tillfälliga postanstalter kan anordnas med anledning av valet vid sjukhus, ålderdomshem, fängvårdsanstalt eller liknande vårdinrättning eller vårdanstalt. Röstning på sådan postanstalt äger rum på tid som postverket bestämmer efter samråd med vårdinrättningens eller vårdanstaltens ledning, dock tidigast sjuende dagen före valdagen.

Sedan möjligheterna till poströstning vidgades inför valet 1970, har antalet poströster ökat betydligt. Vid 1968 års val uppgick sålunda antalet poströster till ca 280 000 eller knappt 6 % av totala antalet röster. Vid valen 1970 och 1973 var motsvarande siffror 690 000 och 14,1 % resp. 739 000 och 14,5 %.

Antalet postkontor, postexpeditioner och poststationer — vilka av postverket gemensamt betecknas som postanstalter — uppgick den 1 juli 1972 till 2 451. Ett år senare var siffran 2 387 och den 1 september 1974 hade siffran sjunkit ytterligare till 2 308. Utvecklingen får ses mot bakgrund bl. a. av postverkets beslut att inrätta s. k. filialpostställen och glesbygdspostställen och att ersätta de framför allt i glesbygd vanliga poststationerna med sådana postställen eller med lantbrevbäring. De nu nämnda postställena kan lämna en service som till stora delar är likvärdig med poststationernas. De förestås av anställd personal. Verksamheten bedrivs i en bestämd lokal. De är öppna för allmänheten under en bestämd tid, någon eller några timmar varje vardag. Också ett par andra typer av postställen förekommer. Lantbrevbäringslinje kan sålunda vid behov kompletteras med ett fast uppehåll för lantbrevbäraren i särskild lokal eller med ett postombud med begränsad service. Sådana fasta postanordningar benämns numera lantbrevbäringspostställe resp. inlämningspostställe.

5.2 Riksskatteverket

5.2.1 Röstning på postställe och tillfälliga postanstalter

Enligt riksskatteverket torde det förhålla sig så att värdet av poströstningsmöjligheten är större i glesbygd än i tätorterna. Riksskatteverket påpekar samtidigt att enbart i Norrbottens län under perioden 1970—1974 ett 40-tal postanstalter har slopats, och nära nog undantagslöst ersatts med postställen eller lantbrevbäring. Mot denna bakgrund föreslår riksskatteverket att även lantbrevbärare skall få behörighet att ta emot röster. Detta förslag behandlas i avsnitt 6. Det är vidare enligt riksskatteverket angeläget att möjligheterna till poströstning på glesbygdspostställen och filialpostställen tillvaratas.

Riksskatteverket föreslår vidare att tillfälliga postanstalter skall kunna inrättas för att ersätta valdistrikt som har dragits in. Avsikten är att sådan

tillfällig postanstalt skall inrättas endast i rena undantagsfall, t. ex. på orter där väljarna sedan valdistriktet har dragits in inte utan stora uppoffringar kan utöva sin rösträtt. Av praktiska skäl bör kommunen i fråga ges rätt att göra framställning om inrättande av sådan postanstalt. Beslut om inrättandet bör emellertid fattas av centrala valmyndigheten efter samråd med postverket. Som ett alternativ till detta förslag för riksskatteverket fram möjligheten att, då ett litet valdistrikt dras in och uppgår i ett större, i det större distriktet inrätta en filialvallokal för ett visst område.

5.2.2 Postanstalternas öppethållande vid vissa val

Riksskatteverket föreslår att möjlighet öppnas för centrala valmyndigheten att på förslag av postverket bestämma att vid val som inte omfattar hela riket endast någon eller några postanstalter i samma kommun skall ta emot poströster. Som skäl härför anförs att det vid sådana val rör sig om små mängder poströster och att åtskilliga postanstalter i många kommuner inte alls utnyttjas för poströstning. Som exempel nämns omvalet av kommunfullmäktige i Piteå kommun i januari 1974. Poströster mottogs vid detta val endast vid 60 av 2 100 postanstalter. Av samtliga poströster hade 97,26 % lämnats på postanstalter inom Piteå kommun. Endast 1,8 % av poströsterna hade avgivits på postanstalter belägna utanför Norrbottens län.

5.3 Remissyttrandena

Postverket har instämt i vad riksskatteverket anfört om poströstning på glesbygdspostställen och filialpostställen och i sitt yttrande framhållit att man f. n. kan beräkna att antalet sådana postställen vid tiden för 1976 års val uppgår till ca 300.

Förslaget rörande inrättande av tillfälliga postanstalter tillstyrks i princip av *postverket*. Också *flertalet länsstyrelser* tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Postverket förutsätter att antalet sådana anstalter inte blir så stort och att därför antalet avlämnade röster inte blir av den storleksordningen att det med hänsyn till sammanräkningen finns skäl att förlägga denna poströstning till annan dag än valdagen. Postverket utgår vidare ifrån att öppethållande är avsett att vara en eller ett par timmar. Om detta bör dock samråd äga rum mellan centrala valmyndigheten, postverket och berörda kommuner.

Vad angår förslaget att inrätta filialvallokaler har delade meningar yppats. Medan *länsstyrelserna i Stockholms och Skaraborgs län* inte haft något att erinra mot förslaget ställer sig *länsstyrelserna i Jämtlands och Västernorrlands län* tveksamma. *Kommunförbundet* avstyrker förslaget. Länsstyrelsen i Jämtlands län påpekar att förslagets genomförande kan få icke önskvärda konsekvenser t. ex. med avseende på röstlängderna och deras upprättande. Länsstyrelsen i Västernorrlands län ifrågasätter om det av organisatoriska skäl är lämpligt att nu tillskapa ytterligare en form

av röstlokal. Kommunförbundet kan inte se några egentliga fördelar med filialvallokal och anser vidare att komplikationer i fråga om valförrättarnas ansvar m. m. kan uppstå om man väljer detta alternativ.

Postverket tillstyrker förslaget att poströstningen vid val som inte omfattar hela riket skall kunna begränsas i högre grad än vad vallagen f. n. medger. Postverket nämner att man vid det förut nämnda omvalet av kommunfullmäktige i Piteå med utnyttjande av vallagens möjligheter gjorde vissa inskränkningar beträffande antalet medverkande postanstalter utan att detta väckte någon kritik från väljarnas sida.

5.4 Föredraganden

I avsnitt 4 har jag förordat en särskild bestämmelse som ger generella riktlinjer för valdistriktsindelningen. Jag framhöll där att nackdelarna med de sammanläggningar som riktlinjerna kan ge upphov till – främst att många väljare får längre väg till vallokalen – borde kunna kompenseras genom särskilda åtgärder som underlättar röstningen för berörda väljare. Riksskatteverket för också fram förslag till sådana åtgärder. Förslagen går ut på att möjligheterna till poströstning skall vidgas på olika sätt.

Fr. o. m. 1970 års val har vi haft en ordning som i praktiken innebär att de röstberättigade har fritt val mellan att rösta i vallokal eller på postanstalt. Detta har lett till en avsevärd ökning av antalet poströster. Medan antalet poströster vid 1968 års val uppgick till ca 280 000, var sålunda motsvarande siffra vid 1973 års val 739 000. I sammanhanget bör emellertid nämnas att antalet postanstalter av traditionell typ har minskat förhållandevis kraftigt under senare år – från 2 451 den 1 juli 1972 till 2 308 den 1 september 1974 – och att denna utveckling ännu inte är avslutad.

Mot den nu angivna bakgrunden föreslår riksskatteverket nya regler i tre olika hänseenden. För det första föreslås att poströstning skall få ske förutom vid de vanliga postanstalterna också vid två nya typer av postinrättningar, nämligen glesbygdspostställen och filialpostställen. För det andra föreslår verket att möjlighet öppnas att på vissa orter inrätta tillfälliga postanstalter för röstmottagning på valdagen. Postverket har i princip tillstyrkt dessa båda förslag och även i övrigt har remissutfallet i dessa delar varit positivt. Riksskatteverkets tredje förslag som rör poströstning går ut på att möjligheter skall införas till poströstning genom lantbrevbärare. Jag återkommer till det förslaget i avsnitt 6.

Vad beträffar förslagen rörande röstning på vissa postställen och på tillfälliga postanstalter är det enligt min mening ofrånkomligt att man genom olika åtgärder måste försöka kompensera de nackdelar som större valdistrikt kan komma att innebära särskilt för väljare i glesbygdsområden. Självfallet måste åtgärder vidtas för att förebygga att väljare avstår från att rösta på grund av att de får ökat avstånd till vallokalerna. Jag är ense med riksskatteverket om att det är lämpligt att i detta syfte förbättra möjligheterna till poströstning. Genom åtgärder på det området

är det dessutom möjligt att motverka olägenheter till följd av indragningar av postanstalter.

Den service glesbygdspostställen och filialpostställen kan erbjuda i detta sammanhang torde vara fullt likvärdig med de traditionella postanstalternas. De har permanenta lokaler som är inrättade för postal verksamhet, och de betjänas av personal som är anställd av postverket. Jag biträder därför riksskatteverkets förslag i denna del. Emellertid torde den föreslagna ordningen inte kräva lagändring. I postverket betecknas de berörda inrättningarna visserligen inte som postanstalter. Inom verket pågår f. n. en utredning om verkets framtida organisation. Utredningen kommer också att ta upp till övervägande ändrad benämning på de olika slagen av postinrättningar. Mot bakgrund av bl. a. detta förhållande synes det lämpligt att de nämnda postställena tills vidare betraktas som postanstalter vid tillämpning av vallagstiftningen.

Även den föreslagna ordningen att det på vissa orter skall kunna inrättas postanstalter för röstmottagning på valdagen framstår som ändamålsenlig. Redan nu inrättar postverket tillfälliga postanstalter för röstmottagning på sjukhus, och denna ordning har visat sig fungera väl. Jag anser alltså lämpligt att tillfälliga postanstalter inrättas även i de fall som riksskatteverkets framställning avser. Som jag har nämnt förut tar förslaget närmast sikte på rena undantagssituationer, t. ex. fall där väljarna till följd av en ändrad valdistriktsindelning fått särskilt lång färdväg till vallokalen. Enligt min mening bör beslut att inrätta dessa tillfälliga postanstalter, liksom fallet är med övriga tillfälliga postanstalter, fattas av postverket. Det ligger emellertid i sakens natur att initiativet i regel får komma från berörda kommuner och centrala valmyndigheten.

Riksskatteverket har föreslagit att den nya ordningen regleras i lag. Enligt min mening bör regler om de nya tillfälliga postanstalternas öppethållande föras samman med motsvarande regler som gäller för tillfälliga postanstalter som hittills har inrättats. Dessa regler återfinns i 10 kap. 2 § tredje stycket. I övrigt synes någon lagreglering inte påkallad.

Vad angår tiden för öppethållande synes både riksskatteverket och postverket förutsätta att den nya typen tillfällig postanstalt skall hålla öppet en eller ett par timmar. Också enligt min uppfattning är det tillräckligt att sådan postanstalt är öppen under endast ett mindre antal timmar. Tiden för öppethållande bör dock inte fixeras i vallagen i vidare mån än att där som ett minimikrav uppställs att röstning skall kunna äga rum minst en timme före klockan 11 och minst en timme efter klockan 15. Motsvarande minimitid gäller enligt 10 kap. 2 § första stycket vallagen för postanstalt i allmänhet under valdagen.

Riksskatteverket har i sin framställning tagit upp ytterligare en fråga som rör röstning på postanstalt. Enligt framställningen skulle det vid val som inte avser hela riket många gånger vara tillräckligt att poströstning i delar av landet som inte berörs av valet får ske endast på någon eller några postanstalter i samma kommun. Avsevärda ekonomiska och praktiska besparingar kan göras härigenom. Förslaget har tillstyrkts av postverket och i övrigt lämnats utan erinran.

Enligt 10 kap. 2 § andra stycket vallagen finns det som jag har nämnt förut vissa möjligheter att inskränka poströstningen inom en "ort" till någon eller några postanstalter. Vid de ordinarie valen har med något enstaka undantag samtliga postanstalter hållits öppna för poströstning. Möjligheten till begränsning har däremot utnyttjats då det har varit fråga om val som inte har omfattat hela riket.

Inte heller jag har någon erinran mot en viss vidgning av möjligheten att för visst val begränsas antalet poströstningsställen. Jag föreslår att den nyssnämnda regeln i 10 kap. 2 § andra stycket ändras så att valmyndigheten kan begränsa röstmottagningen i viss kommun till någon eller några av postanstalterna där. Möjligheten bör endast få utnyttjas om det finns särskilda skäl till det. Självfallet bör det – liksom hittills – endast i rena undantagsfall komma i fråga att vid val som omfattar hela riket begränsa antalet poströstningsställen. Också vid andra val bör möjligheten utnyttjas restriktivt och komma i fråga i huvudsak endast då det finns anledning att räkna med att poströstningen kommer att till större delen äga rum inom något eller några begränsade områden.

6 Röstning genom bud

6.1 Gällande ordning

Huvudregeln för röstning är att väljaren personligen skall lämna sin valsedel till valförrättare eller röstmottagare (8 kap. 2 § första stycket vallagen, jfr 24 § 1866 års riksdagsordning). I vissa fall medger emellertid vallagen att röstning sker genom bud med s. k. valsedelsförsändelse. Allmänna regler om budröstning finns i 8 kap. vallagen, medan de mera detaljerade bestämmelserna har tagits in i 11 kap. i lagen.

Av gammalt datum är möjligheten för väljare att rösta genom make. Numera gäller för sådan valsedelsförsändelse följande. Väljaren lägger för varje val själv in sin valsedel i ett innerkuvert. I närvaro av ett vittne lägger han sedan in iordningställda innerkuvert i ett ytterkuvert för valsedelsförsändelse och tillsluter detta. Därefter tecknar väljaren på ytterkuvertet försäkran på heder och samvete att han förfarit på detta sätt. Vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt har undertecknat försäkran. Vittnet skall ha fyllt 18 år. Väljarens make eller barn eller makens barn får inte vara vittne. Valsedelsförsändelse får i allmänhet vara anordnad tidigast 24 dagar före valdagen. Dagen för försändelsens anordnande anges på ytterkuvertet. Valsedelsförsändelsen lämnas av maken i vallokalen eller på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg där röstning äger rum. Valförrättare respektive röstmottagare skall kontrollera bl. a. att försändelsen har anordnats inom föreskriven tid. Avlämnas valsedelsförsändelsen i vallokal, öppnar valförrättaren ytterkuvertet och lägger de innerkuvert som väljaren har ställt i ordning i valurna. Avlämnas valsedelsförsändelsen på postanstalt, lägger röstmottagaren i närvaro av maken in försändelsen tillsammans med väljarens röstkort i ett ytterkuvert, som sedan sänds till vederbörande valnämnd.

Efter särskild utredning infördes år 1965 rätt för sjuka, rörelsehindrade och gamla som inte kan inställa sig i vallokalen att rösta genom bud (prop. 1965:106, KU 1965:40). Reglerna för denna form av röstning med valsefelsförsändelse stämmer överens med vad som gäller för röstning genom make, med följande avvikelser. Bud får den vara som är väljarens barn, barnbarn, fader, moder eller syskon eller hans vårdare. Väljaren lägger in de innerkuvert, som han har ställt i ordning, i ytterkuvertet i närvaro av budet och vittnet. Väljaren tecknar på ytterkuvertet försäkran, förutom beträffande förfarandet vid försändelsens iordningställande, att han av sjukdom, rörelsehinder eller hög ålder inte kan inställa sig för röstning i vallokalen. Budet och vittnet intygar skriftligen att väljaren egenhändigt har undertecknat försäkran och att något förhållande som strider mot innehållet i denna inte är känt för dem. Valsefelsförsändelsen lämnas av budet i vallokalen eller på postanstalt (angående möjligheten att lämna försändelsen på postanstalt, se prop. 1972:105 s. 132 och KU 1972:49).

Inner- och ytterkuvert för valsefelsförsändelse skall enligt 8 kap. 9 § vallagen i god tid före valet finnas tillgängliga hos bl. a. valnämnden och på postanstalt. Sådana kuvert skall dessutom på begäran kostnadsfritt tillhandahållas parti som är representerat i riksdagen.

6.2 Riksskatteverket

Riksskatteverket föreslår att reglerna för anordnande av valsefelsförsändelse från sjuka, rörelsehindrade och gamla förenklas. Vidare föreslår verket att en allmän befogenhet införs att anlita lantbrevbärare som bud vid poströstning.

Riksskatteverket har under sommaren 1974 gjort en enkät hos några valnämnder om erfarenheterna av budröstning. Verket konstaterar i anslutning till redovisningen av svaren att antalet valsefelsförsändelser har minskat. Såvitt verket har kunnat utröna har systemet med budröstning inte missbrukats.

Av svaren från undersökningen finner riksskatteverket emellertid att det framgår att väljarna uppenbarligen har vissa svårigheter att anordna valsefelsförsändelser. Vidare förefaller reglerna om vem som får tjänstgöra som bud för sjuka och gamla inte alltid att beaktas. Kontrollen av att budet är nära anförvant eller väljarens vårdare brister i effektivitet. Riksskatteverket föreslår därför att reglerna ändras så, att den får vara bud som utses till det av väljaren, vare sig han är anförvant, vårdare eller annan, och att kravet på budets och vittnets samtidiga närvaro vid försändelsens iordningställande frånfaller. Enligt verket skulle ändringarna öka den berörda väljarkategoriens möjligheter att rösta, utan att valsäkerheten sätts i fara. Det får anses nära nog uteslutet att en väljare skulle låta en helt obekant person ta valsefelsförsändelsen om hand. Väljaren kan också lättare stå emot påtryckningar från sin närmaste omgivning genom att låta någon utomstående fungera som bud. Nuvarande snäva regler om vem som får vara bud utgör inte någon säker garanti

mot missbruk. Verket anmärker att några av de företrädare för de politiska partierna med vilka verket har samrått inte har funnit skäl föreligga att liberalisera föreskrifterna om budröstning i angivna hänseenden.

Som jag har nämnt förut föreslår riksskatteverket en ny typ av ytterkuvert som samtidigt utgör röstkort. Med en sådan kuverttyp uppnår man enligt verket för budröstningens del flera fördelar. Bl. a. beskåras möjligheten till missbruk av valsedelsförsändelser. Vidare öppnas en möjlighet att slopa bestämmelsen om datering av valsedelsförsändelse. En sådan kan nämligen med den föreslagna ordningen färdigställas först när röstkortet/kuvertet har sänts ut. Brister i dateringen är f. n. inte sällsynta. Riktigheten av datumangivelsen kan knappast kontrolleras av valfunktionärerna. Någon säkerhet för att valsedelsförsändelsen har färdigställts inom den i vallagen föreskrivna tiden föreligger m. a. o. inte med nuvarande ordning. Verket föreslår alltså att bestämmelserna i 11 kap. vallagen om datering av ytterkuvert utgår.

I syfte bl. a. att göra ordningen för de två existerande typerna av valsedelsförsändelse enhetlig föreslår riksskatteverket att 11 kap. 1 § vallagen kompletteras med en föreskrift om att make som är bud för andre maken skall teckna sitt namn på valsedelsförsändelsen.

Riksskatteverket föreslår att en bestämmelse tas in i 11 kap. 5 och 6 §§ vallagen om att legitimation på anfordran skall kunna visas upp av budet när valsedelsförsändelse lämnas. Kontrollmöjligheterna är f. n. otillfredsställande. Vid verkets överläggningar i samband med utredningsarbetet har samtliga representanter för länsstyrelserna och valnämnderna uttalat sig för att ett legitimationskrav för bud införs.

Riksskatteverket föreslår vidare, som nämnts, att lantbrevbärare skall få tas i anspråk som bud vid poströstning. I första hand bör rätten att anlita lantbrevbärare som bud tillkomma kategorin sjuka och pensionärer. Men verket förordar att även andra väljare vid lantbrevbäringslinjerna skall få sända valsedlar med lantbrevbäraren. Verket åberopar härvidlag instämmanden från bl. a. de valnämnder och länsstyrelser som har kontaktats i frågan.

Lantbrevbärarna har, förklarar verket, övertagit alltmer av den postala servicen i glesbygderna. Lantbrevbäringen betjänade hösten 1974 cirka 600 000 hushåll. Antalet linjer uppgick till ungefär 2 700. En lantbrevbäringslinje omfattar minst omkring 100, i regel 200–220 permanenta hushåll. Sedan 1974 gäller att lantbrevbärare efter avtal mellan postverket och kommun utför viss landsbygdsservice åt kommunen i förhållande till postkunderna. En utökning av servicen till att avse mottagande av valsedelsförsändelser förefaller verket naturlig och antas inte behöva försäkra något större merarbete för lantbrevbärarna.

Riksskatteverket utgår i sin framställning från sina tidigare nämnda förslag att endast ett vittne behöver vara närvarande när väljaren ställer i ordning valsedelsförsändelsen och att ytterkuvertet för försändelsen samtidigt utgör röstkort. Lantbrevbäraren bör enligt verket inte få tjänstgöra som vittne. Lantbrevbäraren skall kunna tillhandahålla inner-

kuvert och konvolut med samtliga typer av partimarkerade valsedlar och med ifyllningsvalsedlar.

Riksskatteverket föreslår att, om kommunfullmäktige finner att röstmottagning längs viss lantbrevbäringslinje är uppenbart obehövlig, fullmäktige skall kunna göra framställning till centrala valmyndigheten om att röstmottagning inte skall anordnas. Verket räknar med att i första hand kommunerna skall svara för postverkets kostnad för röstmottagningen. Det ifrågasätter dock om inte bidrag från statsverket skall utgå, eftersom tjänsterna är en ersättning för en indragen statlig service åt väljarna.

6.3 Remissyttrandena

Riksskatteverkets förslag om behörighet att som bud överlämna valsedel från sjuka, rörelsehindrade och gamla och om slopande av kravet på budets närvaro när försändelsen ställs i ordning har i allmänhet godtagits av remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser att anledning saknas att befara att liberaliseringen skulle leda till missbruk eller inkräkta på säkerhetskraven. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* vitsordar att nuvarande föreskrifter kan vara svåra för väljarna att följa och i vissa fall få till resultat att väljare avstår från att rösta.

Avvisande hållning till förslagen intar emellertid *länsstyrelsen i Väster-norrlands län*. Efter att ha bekräftat att förslagen skulle medföra procedurmässiga fördelar för både väljare och valförrättare ifrågasätter länsstyrelsen lämpligheten av en så långt gående utvidgning som den föreslagna av behörigheten att vara bud. Länsstyrelsen vill inte utesluta möjligheten av att även utomstående personer kan utöva påtryckningar på den kategori väljare som det är fråga om. Länsstyrelsen anser också att budets närvaro är en garanti för att valsedelsförsändelsen blir korrekt anordnad. *Valnämnden i Stockholm* förklarar att valsäkerhetssynpunkter kan åberopas både för och emot riksskatteverkets ändringsförslag, medan önskemålet att förenkla försändelserutinerna för väljare och valförrättare talar för förslagen. Nämnden ifrågasätter dock om inte väljarnas svårigheter att anordna valsedelsförsändelser många gånger främst beror på svårigheter att läsa texten på ytterkuverten och rätt förstå denna.

Förslaget att slopa föreskriften om datumangivelse på valsedelsförsändelserna tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna. *Valnämnden i Stockholm* gör uttryckligen sitt förord beroende av att riksskatteverkets förslag om ett kombinerat ytterkuvert och röstkort genomförs.

Valnämnden i Stockholm anser bestämmelse obehövlig om att make som är bud för andre maken skall underteckna valsedelsförsändelsen. I övrigt har under remissbehandlingen inte riktats någon invändning mot en sådan bestämmelse.

Riksskatteverkets förslag om rätt att avkräva bud legitimation får uttryckliga instämmanden från bl. a. *postverket*, *länsstyrelsen i Stockholms län* och *valnämnden i Stockholm*. De två sistnämnda instanserna

anser att föreskrifterna om legitimation bör utformas i enlighet med vad som nu är föreskrivet i 10 kap. 4 och 8 §§ vallagen.

Förslaget att lantbrevbärare som bud skall få vidarebefordra valsedelsoförsändelser har inte mött några invändningar under remissbehandlingen. Det har uttryckligen tillstyrkts av bl. a. *postverket*, *landstingsförbundet* och *kommunförbundet*. Ett par *länsstyrelser* har framhållit förslagets betydelse för väljarna i glesbygden.

Postverket ansluter sig till förslaget att samtliga väljare som så önskar skall få lämna valsedelsoförsändelse till lantbrevbärare. Någon inskränkning bör enligt *postverket* inte heller göras med avseende på vilka lantbrevbäringslinjer som skall delta i röstmottagningen. *Postverket* tillstyrker att lantbrevbärare skall medföra innerkuvert att överlämnas till väljare som begär det. Däremot är verket tveksamt till förslaget att lantbrevbärarna skall tillhandahålla konvolut med valsedlar och valsedelsoförsändelser. Under alla omständigheter bör lantbrevbärarnas valsedelsservice begränsas till att avse endast partimarkerade valsedlar för riksdagspartier och blanketter till valsedlar. Dessutom bör lantbrevbärarna medföra förteckning över registrerade partier och anmälda kandidater. Enligt *postverket* saknas anledning att koppla samman lantbrevbärarnas service i samband med röstning med den sociala service som lantbrevbärarna utför åt kommuner efter avtal. Lantbrevbärarnas tjänster i fråga om röstning bör ses som ett särskilt åtagande, och ersättningen till *postverket* bör utbetalas på samma sätt som *postverkets* ersättning för övriga kostnader för poströstning, dvs. av statsverket.

Också *kommunförbundet* ställer sig kritiskt till vad riksskatteverket har föreslagit angående kostnadsansvaret för lantbrevbärarnas medverkan vid röstning och förordar att frågan utreds ytterligare.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län ifrågasätter om inte lantbrevbärarnas uppgift att ta emot röster kan bli mer betungande än vad riksskatteverket har förutsatt, åtminstone dagarna närmast före valet.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att den personliga röstningen inför lantbrevbärare inte bör anordnas som budröstning utan ske på samma sätt som poströstning på postanstalt.

6.4 Föredraganden

Huvudprincipen för röstning i allmänna val är och bör alltjämt vara att väljaren röstar personligen i särskild röstningslokal och lämnar sin röst till en valfunktionär. Härigenom kan valhemligheten garanteras och skydd skapas mot obehöriga påtryckningar på väljarna. Å andra sidan talar önskemålet att underlätta valdeltagandet för vissa grupper av väljare med styrka för att det i viss utsträckning skall vara tillåtet att rösta i bostaden och att avlämna valsedeln till valfunktionären genom bud. För att en sådan ordning skall kunna godtas, måste emellertid rimliga anspråk på valsäkerhet vara uppfyllda.

Mot denna bakgrund skall jag först ta upp riksskatteverkets förslag till liberalisering av bestämmelserna om rätt för sjuka, rörelsehindrade och

gamla att rösta genom bud. Förslaget innebär att väljaren som bud skall få anlita vem han vill — inte som f. n. endast nära anförvant eller vårdare — och att bara ett vittne, däremot inte budet, behöver vara närvarande när väljaren ställer i ordning valsedelsförsändelsen. För egen del har jag inte blivit övertygad om lämpligheten av de föreslagna uppmjukningarna i nuvarande reglering. Det bör hållas i minnet att vi här har att göra med en kategori väljare som, typiskt sett, kan ha särskilt svårt att stå emot påtryckningar från sin omgivning. Jag vill visserligen inte bestrida att det kan finnas situationer där väljarens röstintegritet skulle vara bättre skyddad med den av riksskatteverket föreslagna ordningen än med den nu gällande. Det kan inte heller förnekas att möjligheterna att kontrollera att den som uppträder som bud hör till den av vallagen f. n. angivna kretsen av närstående personer är begränsade. Genomsnittligt sett ligger det emellertid enligt min mening en betydelsefull garanti i föreskriften att endast den som kan antas känna väljaren väl och vara knuten med lojalitetsband till honom eller henne får anlitas som bud. Jag anser också att kravet på att budet skall vara närvarande samtidigt med vittnet bildar en god spärr mot obehöriga påtryckningar från mindre nogräknade röstvärvare. Jag vill erinra om att nuvarande bestämmelser om budröstning för sjuka, åldringar och invalider var resultatet av särskilt utredningsarbete och ingående överväganden. Av de skäl som jag har anfört nu kan jag inte tillstyrka så långtgående ändringar i gällande reglering som riksskatteverket har föreslagit.

Vad så angår förslaget att lantbrevbärare skall få ta emot poströster av väljare vill jag som en utgångspunkt uttala att reformen förefaller att erbjuda betydande fördelar med tanke på valdeltagandet. Den har allmänt tillstyrkts under remissbehandlingen. Röstning genom lantbrevbärare skulle, som jag redan förut har nämnt, kunna bidra till att kompensera de olägenheter för väljarna som följer av att vissa postanstalter och därmed poströstningsställen dras in och av att valdistrikt som är för små för att valhemligheten skall kunna garanteras läggs samman till större distrikt. En sådan röstningsmöjlighet skulle också i viss mån tillgodose de syften som har föranlett det nyss behandlade förslaget om uppmjukning av reglerna om budröstning för sjuka och gamla. Rent allmänt skulle röstavgivning genom lantbrevbärare underlätta valdeltagandet för landsbygdens väljare.

En förutsättning för att förslaget skall kunna genomföras är emellertid att röstning genom lantbrevbärare kan anordnas på ett sätt som svarar mot kraven både på valsäkerhet och på smidighet i förfarandet. Före ett ställningstagande i denna fråga bör det klargöras efter vilka huvudlinjer röstningsinstitutet lämpligen kan utformas.

Som riksskatteverket har framhållit bör inte komma i fråga att ordna lantbrevbärarens röstmottagning som poströstning i vallagens mening. En eventuell reform bör innebära att lantbrevbäraren som bud avlämnar en valsedelsförsändelse till postanstalt. För att inte lantbrevbäraren skall alltför mycket hindras i sitt vanliga arbete, bör hans medverkan vid röstningen begränsas så långt som möjligt. Det är sålunda knappast

genomförbart att kräva att lantbrevbäraren skall vara närvarande som vittne, ensam eller tillsammans med annan, när valedelsförsändelsen ställs i ordning. Valedelsförsändelsen bör vara färdig när den skall hämtas av lantbrevbäraren. Å andra sidan är det med tanke på säkerhetsaspekten ett minimikrav att väljaren personligen lämnar valedelsförsändelsen direkt till lantbrevbäraren. Vid behov måste väljaren kunna legitimera sig. För kontroll av denna ordning bör gälla att lantbrevbäraren på valedelsförsändelsen intygar mottagandet. Skall lantbrevbäraren inte fungera som vittne, uppkommer frågan om ett eller två vittnen måste medverka, när väljaren lägger sitt innerkuvert i ytterkuvertet. Min bedömning är att krav på närvaro av två vittnen skulle avhålla många väljare från att använda det tilltänkta röstningsförfarandet. Skall detta bli tillräckligt attraktivt, torde man få nöja sig med att ett vittne är närvarande. Krav på vittnets ojävighet bör ställas upp.

Den nu skisserade proceduren tillgodoser rimliga krav på lätthanterlighet för såväl väljaren som lantbrevbäraren. Enligt min mening är också den med proceduren förenade säkerhetsnivån tillfredsställande. I denna del kan framhållas att förfarandet, fastän formellt konstruerat som budröstning, kan sägas innebära att poströstning sker hos lantbrevbäraren. Väljaren har ju att personligen lämna sin röst till en offentlig funktionär. Vid annan budröstning kan man inte bortse från risken att budet utsätter väljaren, särskilt om denne är sjuk eller gammal, för påtryckningar. Denna risk behöver man inte kalkylera med i förevarande fall. En svaghet kan synas vara att endast ett vittne är närvarande, när valedelsförsändelsen ordnas. Mot detta bör emellertid ställas att väljaren i normalfallet själv måste tillkalla lantbrevbäraren, och det vid tillfälle då vittnet sannolikt inte är närvarande. Häri ligger en viss trygghet för att väljaren av fri vilja avger den röst som lantbrevbäraren tar om hand.

Mina överväganden har alltså lett mig till slutsatsen att vallagen bör öppna möjlighet för väljare som tillhör hushåll som betjänas av lantbrevbärare att lämna valedelsförsändelse till postanstalt genom lantbrevbäraren som bud. Jag delar postverkets uppfattning att denna möjlighet i princip bör gälla i fråga om alla lantbrevbäringslinjer.

Liksom postverket anser jag det konstlat att koppla samman lantbrevbärarnas medverkan vid röstningen med den sociala service som dessa numera utför åt kommuner som önskar det. Naturligare är att se denna medverkan som ett utflöde av den egentliga poströstningen. Jag förordar därför att de merkostnader för postverket som förorsakas av lantbrevbärarnas tjänster som bud vid röstning betalas av statsverket, likaväl som övriga kostnader för poströstning.

Förfarandet vid röstning genom bud, som är lantbrevbärare, föreslås bli reglerat i två nya paragrafer i 11 kap. vallagen, betecknade 5 och 6 §§. Dessutom bör ett tillägg göras till nuvarande 11 kap. 7 §, i fortsättningen numrerad som 9 §, och justeringar vidtas i de till 11 kap. 7 och 8 §§ flyttade förutvarande 5 och 6 §§ samt i 13 kap. 4 §. De nya bestämmelsernas innehåll framgår i det väsentliga av vad jag har sagt i det föregående om röstningsproceduren. Jag vill tillägga följande.

När det enligt 10 kap. 2 § vallagen undantagsvis har bestämts att röstning inte skall ske vid viss postanstalt, måste detta få till konsekvens att lantbrevbärare som är knuten till den postanstalten inte kan fungera som röstningsbud. Att en sådan följd inträder är givetvis en viktig faktor att beakta vid prövningen av frågan huruvida en postanstalt inte skall anordna röstmottagning. Detta gäller främst riksomfattande val. Vid lokalt begränsade val finns sällan något praktiskt behov av budröstning genom lantbrevbärare i hela landet. I fråga om sådana val bör därför kunna beslutas om undantag i större eller mindre utsträckning från regeln om att budröstning får äga rum vid lantbrevbäringslinje som utgår från postanstalt vid vilken röstning sker. Beslut i frågan bör fattas av centrala valmyndigheten på förslag av postverket, dvs. i samma ordning som enligt 10 kap. 2 § gäller för beslut om att postanstalt inte skall anordna poströstning. Självfallet skall väljare som är bosatta inom eller i närheten av område som berörs av valet alltid ha möjlighet att rösta genom lantbrevbärare.

Det bör påpekas att lantbrevbäraren måste medföra väljarens röstkort tillsammans med valedelsförsändelsen; som nämnts är jag inte på nuvarande stadium beredd att lägga fram riksskatteverkets förslag om ett kombinerat ytterkuvert/röstkort. Möjlighet bör föreligga för lantbrevbäraren att lämna insamlade valedelsförsändelser till röstmottagaren även på tid då postanstalten inte är öppen för allmänheten (jfr 10 kap. 2 §).

Granskningen på postanstalten och vid den preliminära rösträkningen av valedelsförsändelser som har lämnats av lantbrevbärare bör omfatta att lantbrevbäraren på ytterkuvertet har bekräftat att han tagit emot försändelsen av väljaren personligen. Detta föranleder en ändring i 11 kap. 6 § (efter omnumrering 8 §) och i 13 kap. 4 §. För att uttryckssätten skall vara enhetliga bör samma jämkning göras i 11 kap. 5 § (i förslaget betecknad 7 §).

Särskilt övervägande förtjänar frågan i vad mån lantbrevbärarna skall åläggas att medföra olika handlingar som hänger samman med valet. Enligt min mening bör man undvika att betunga lantbrevbärarna med uppgifter härvidlag utöver vad som är praktiskt motiverat. Det förefaller sålunda inte nödvändigt att låta lantbrevbärarna medföra listor över kandidater som anmälts av registrerade partier. Däremot bör de givetvis kunna erbjuda sina postkunder inner- och ytterkuvert för valedelsförsändelser. En bestämmelse om detta föreslås i 8 kap. 9 § vallagen. Praktiska skäl talar också för att lantbrevbärarna kan tillhandahålla konvolut med partimarkerade valedlar för parti, som är representerat i riksdagen, och med valedelsblanketter. Oavsett om annat parti än riksdagsparti fortsättningsvis skall tillerkännas rätt att placera ut partimarkerade valedlar på postanstalt där röstning äger rum (se avsnitt 2), bör lantbrevbärarens skyldighet att som led i röstningsservicen medföra valedlar inte sträckas längre än jag nämnde nyss. Bestämmelsen om tillhandagående med valedlar och valedelsblanketter, vilken har utformats som en rekommendation, återfinns i 6 kap. 9 § vallagen.

Jag skall slutligen behandla de övriga förslag rörande budröstning som riksskatteverket har presenterat i sin framställning och därvid fatta mig kort. Vad först angår förslaget att slopa de bestämmelser i vallagen som gäller datering av valsedelsförsändelser, ställer jag mig åtminstone f. n. avvisande. Förslaget har av riksskatteverket satts i samband med införandet av kombinerat ytterkuvert och röstkort, och förslag om en sådan kuverttyp bör som sagt anstå tills vidare. Likaså avstyrker jag förslaget om en föreskrift att make som lämnar andre makens valsedel skall teckna sitt namn på valsedelsförsändelsen. En sådan föreskrift finner jag inte tillräckligt motiverad. Däremot vill jag sä till vida biträda riksskatteverkets förslag om skyldighet för bud att på anfordran visa legitimation som en sådan skyldighet bör föreskrivas i 11 kap. 8 § (förut 6 §) vallagen för det fall att valsedelsförsändelse lämnas på postanstalt, hos utlandsmyndighet eller på fartyg. Jag vill åberopa att legitimationsskyldighet föreligger enligt 10 kap. 4 och 8 §§ vallagen när väljaren personligen lämnar sin röst på postanstalt eller hos utlandsmyndighet. Goda skäl kan åberopas för en regel om legitimationstvång också för bud som lämnar valsedelsförsändelse i vallokal. En sådan bestämmelse skulle emellertid kunna bereda svårigheter, särskilt vid röstning genom make, med tanke på att väljarna inte är inställda på att behöva legitimera sig i vallokalen. Jag vill emellertid påminna om vissa uttalanden av departementschefen i proposition 1965:106 (s. 38) med förslag om bl. a. sjukas, åldringars och invaliders rösträttsutövning. Han förklarade att valförrättare i syfte att kontrollera budets identitet var befogad att om så erfordrades kräva att budet på lämpligt sätt legitimerade sig. Detta kunde, fortsatte han, naturligtvis ske genom företeende av sedvanlig legitimationshandling, men även namnteckningskontroll kunde ifrågakomma som ett medel att fastställa identiteten.

7 Ogiltighetsfrågor

7.1 Flera valsedlar i samma kuvert

7.1.1 Gällande ordning

I 14 kap. 4 § andra stycket vallagen föreskrivs att, om det i ett valkuvert finns mer än en valsedel, valsedlarna är ogiltiga. Innehåller valkuvertet två eller tre valsedlar och bär alla samma partibeteckning, skall dock en valsedel tillgodoräknas det angivna partiet. Namnen på valsedeln anses därvid som obefintliga.

7.1.2 Riksskatteverket

Enligt riksskatteverket bör det anses ursäktligt om väljaren av misstag skulle lägga också fler än tre valsedlar för samma parti i ett kuvert. Även i detta fall bör en valsedel tillgodoräknas partiet. Verket ifrågasätter vidare lämpligheten av att namnen på två eller flera identiskt lika valsedlar i samma kuvert anses obefintliga. Väljaren bör inte gå miste om personvalsinslaget genom sitt misstag att lägga mer än en valsedel i samma kuvert.

7.1.3 Remissyttrandena

Riksskatteverkets förslag har i allmänhet godtagits av remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Stockholms län* och *kommunförbundet* ifrågasätter dock om inte nuvarande bestämmelse om högst tre valsedlar i ett kuvert för att röst skall tillgodoräknas bör bibehållas. Enligt dessa instanser kan det knappast bero av misstag om väljare lägger mer än tre valsedlar i ett valkuvert.

7.1.4 Föredraganden

På de skäl som de nyssnämnda remissinstanserna har anfört kan jag inte tillstyrka riksskatteverkets förslag om att parti skall få tillgodoräkna sig en valsedel i fall när valkuvertet innehåller mer än tre valsedlar. Däremot anser jag det naturligt att den som har lagt två eller tre identiska valsedlar i sitt valkuvert skall få delta med en röst, inte bara som nu vid partivalet, utan också vid valet av kandidater inom partiet. I denna del biträder jag alltså vad riksskatteverket har föreslagit.

7.2 Verkan av att kandidat som har anmälts till skydd för partibeteckning inte är valbar

7.2.1 Gällande ordning

Enligt 5 kap. 1 § vallagen kan parti få sin partibeteckning registrerad hos centrala valmyndigheten. Partibeteckning kan registreras för val till riksdagen, för val av landstingsmän och för val av kommunfullmäktige. Parti som vill skydda registrerad partibeteckning skall enligt 5 kap. 8 § vallagen anmäla kandidater hos myndigheten. Anmälan skall avse, för val till riksdagen minst fyra och högst femton personer i viss valkrets och för val av landstingsmän eller kommunfullmäktige minst fyra och högst tjugo personer i landstingskommunen eller kommunen. Skyddet för partibeteckningen består i att valsedel med partiets beteckning måste uppta någon av de anmälda kandidaterna som första namn för att övriga namn skall beaktas. Detta framgår av 14 kap. 5 § första stycket 3 vallagen (jfr 6 kap. 3 § tredje stycket).

I 14 kap. 5 § andra stycket vallagen föreskrivs att vid bedömning enligt första stycket 3 av vilket namn som är det första hänsyn inte skall tas till namn som anses obefintligt enligt första stycket 1. Enligt denna punkt är namn på valsedel obefintligt om kandidaten inte är valbar eller det inte klart framgår vem som avses. Regleringen innebär att, om endast det översta namnet på en valsedel avser en anmäld kandidat och denne förlorar sin valbarhet före valet, partiet eller viss lista kan bli utan representation i valkretsen. Detsamma torde gälla om kandidaten i fråga har avlidit. Vid val till landstingskommun eller kommun kan en kandidat upphöra att vara valbar genom att flytta från landstingskommunen respektive kommunen.

7.2.2 Riksskatteverket

Riksskatteverket framhåller att nuvarande bestämmelser i 14 kap. 5 § vallagen kan få allvarliga politiska konsekvenser, särskilt i Stockholms läns landstingskommun. Denna är indelad i 15 valkretsar. Då ett parti får anmäla högst 20 kandidater i hela landstingskommunen, kan partiet i allmänhet föra upp endast ett anmält namn på valsedeln för varje valkrets, förutsatt att det vill gå fram med olika namn i valkretsarna. Riksskatteverket föreslår därför att 14 kap. 5 § vallagen kompletteras med en bestämmelse som innebär att efterföljande namn på en valsedel inte blir ogiltiga till följd av att anmäld kandidat, som är upptagen som första namn, inte är valbar.

7.2.3 Remissyttrandena

Riksskatteverkets förslag tillstyrks uttryckligen av *länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Skaraborgs län* och av *landstingsförbundet*. En avvisande hållning intar däremot *valnämnden i Stockholm* som anser det vara riktigare att undanröja de påtalade olägenheterna genom att ändra 5 kap. 8 § vallagen så att partierna får möjlighet att anmäla fler än 20 kandidater i landstingskommun och kommun. *Länsstyrelsen i Väster-norrlands län* pekar på samma möjlighet. Om en regel av den innebörd som riksskatteverket har föreslagit skall komma till stånd, bör den enligt denna länsstyrelse få den utformningen att, om anmälda kandidater var valbara vid tiden för ingivande av anmälan av kandidater till centrala valmyndigheten, övriga namn på valsedeln inte förklaras obefintliga.

7.2.4 Föredraganden

Regeln att vid bedömning enligt föreskrifterna om skydd för partibeteckning av vilket namn, som skall anses som det första på en valsedel, hänsyn inte skall tas till namn på kandidat, som inte är valbar, ingick inte i skyddsregleringen när denna antogs år 1935. Bestämmelsen infördes först år 1962, i syfte att klargöra rättsläget i fråga om s. k. riksvalsedlar vid andrakammarval (prop. 1962:53 s. 74). Riksvalsedlar var valsedlar som utan åsatt valkrets-beteckning upptog ett giltigt namn för varje valkrets. Den här nämnda kompletteringen av vallagstiftningen gjorde klart att valsedel kunde användas i viss valkrets trots att det för valkretsen giltiga namnet föregicks av namn på kandidater som varken var valbara eller anmälda i den ifrågavarande valkretsen. Jag vill erinra om att endast den som var bosatt inom en valkrets var valbar vid andrakammarval i kretsen.

Sedan det s. k. bostadsbandet har slopats för riksdagsval, saknar typen riksvalsedel numera aktualitet. Redan detta talar för att den ifrågavarande bestämmelsen, som nu återfinns i 14 kap. 5 § andra stycket vallagen, får utgå eller omarbetas. Härtill kommer att regeln, främst vid val till landsting och kommunfullmäktige, kan få oförutsedda konsekvenser för partiernas representation i de beslutande församlingarna. Sådana kon-

sekvenser kan inte helt förebyggas genom en ökning av det högsta antal kandidater som får anmälas. Jag ansluter mig därför till riksskatteverkets förslag att väljare som har fört upp ett för valet i fråga anmält namn först på valsedeln inte skall riskera att få efterföljande namn förklarade ogiltiga på den grund att den först uppsatte kandidaten visar sig inte vara valbar eller dör före valdagen. Jag föreslår att 14 kap. 5 § andra stycket ändras i enlighet med det anförda. I sammanhanget föreslår jag en redaktionell ändring i 6 kap. 3 § tredje stycket.

8 Lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval

Medan vallagen innehåller bestämmelser om val till riksdagen, val av landstingsmän och val av kommunfullmäktige återfinns bestämmelserna om val av kyrkofullmäktige i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval. Valförfarandet enligt de båda lagarna överensstämmer till stora delar. Vad angår de i det föregående berörda reglerna om poströstning, budröstning och valsedels ogiltighet har lagen om kyrkofullmäktigval i stor utsträckning utformats så att den hänvisar till eller tar upp direkta motsvarigheter till bestämmelser i vallagen. På andra punkter, t. ex. vad gäller valdistriktsindelningen, innehåller lagen särbestämmelser.

De förslag till ändringar i vallagen, som berör områden med överensstämmande reglering, bör enligt min mening i allt väsentligt återspeglas också i lagen om kyrkofullmäktigval. Detta innebär vad angår föreslagna regler rörande valdistriktsindelning att endast en mindre redaktionell ändring bör göras i 5 § lagen om kyrkofullmäktigval. Jag syftar här på bestämmelsen i paragrafens tredje stycke som i fråga om länsstyrelsens beslut om valdistriktsindelning hänvisar till bl. a. 3 kap. 3 § tredje stycket vallagen. Också sådant beslut bör meddelas senast en månad före ingången av det år under vilket beslutet skall träda i tillämpning. I fortsättningen bör till följd av den omredigering som föreslås i nämnda lagrum hänvisningen avse lagrummets fjärde stycke.

Vad härefter angår förslagen rörande poströstning vill jag till en början påpeka att vad jag har sagt om möjligheten att poströsta på glesbygds-postställe eller filialpostställe självfallet också är tillämpligt då det gäller kyrkofullmäktigval. Jag är vidare av den uppfattningen att de vidgade möjligheter att begränsa antalet postanstalter vid vilka röstning får ske som föreslås i vallagen bör kunna utnyttjas också vid de val det här är fråga om. Däremot anser jag inte att det föreligger tillräckliga skäl att för kyrkofullmäktigvalens vidkommande inrätta tillfälliga postanstalter för röstning på valdagen.

Den föreslagna möjligheten för väljare som bor utmed lantbrevbärlinje att lämna valsedelsförsändelse genom lantbrevbäraren som bud bör stå öppen också vid val av kyrkofullmäktige. Erforderliga regler om detta bör utformas efter mönster av de nya bestämmelserna i 11 kap. 5 och 6 §§ vallagen och arbetas in i 36–38 §§ lagen om kyrkofullmäktigval. I övrigt bör i överensstämmelse med vad som föreslås i 11 kap. 9 § vallagen ett tillägg göras till 40 §. Till följd av den omredigering av 11 kap. vallagen

som föreslås måste också ett par redaktionella ändringar göras i 39 och 40 §§. Genom att lagen om kyrkofullmäktigval i 18 § hänvisar till 8 kap. 9 § första och andra styckena vallagen kommer den nya bestämmelsen där om att inner- och ytterkuvert för valsedelsförsändelse skall medföras av lantbrevbärare att gälla utan att någon lagändring vidtas. Bestämmelsen i 6 kap. 9 § vallagen, som innebär att valsedlar och valsedelsblanketter skall finnas i lokal där röstning äger rum, saknar däremot motsvarighet i lagen om kyrkofullmäktigval. Den föreslagna ändringen i detta lagrum bör därför inte medföra någon motsvarande ändring i lagen om kyrkofullmäktigval.

Inte heller i fråga om de ytterligare förslag med anknytning till budröstning som jag har lagt fram finns det några skäl att låta olika regler gälla i de båda lagarna. Den föreslagna regeln att den som lämnar valsedelsförsändelse på postanstalt vid behov skall kunna legitimera sig kommer till följd av hänvisningen i 39 § lagen om kyrkofullmäktigval till den föreslagna 11 kap. 8 § vallagen att automatiskt gälla också vid kyrkofullmäktigval. Den föreslagna ändringen i 13 kap. 4 § vallagen rörande granskning och kontroll av valsedelsförsändelser, som har kommit in till valnämnd från röstmottagare på postanstalt eller från centrala valmyndigheten, bör föranleda en motsvarande ändring i 46 § tredje stycket lagen om kyrkofullmäktigval.

Vad slutligen angår de ogiltighetsfrågor som jag har tagit upp är endast förslaget till ändring av ogiltighetsregeln i 14 kap. 4 § vallagen av intresse i förevarande sammanhang. I fråga om den slutliga sammanräkningen hänvisar 48 § lagen om kyrkofullmäktigval till bl. a. detta lagrum. Någon lagändring behövs alltså inte.

9 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att antaga inom justitiedepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i vallagen (1972:620),
2. lag om ändring i lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigval.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

